

ВІДБІР ТЕКСТІВ-ІНТЕРВ'Ю ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

І. М. Літвін

Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка

У статті розкриваються особливості відбору текстів-інтерв'ю для формування англомовної аудитивної компетенції у майбутніх учителів; уточнено і запропоновано дві групи критеріїв, якісні і кількісні, відбору англомовних автентичних текстів-інтерв'ю для навчання майбутніх учителів аудіювання.

Ключові слова: автентичність, кількісні критерії, текст-інтерв'ю, якісні критерії.

И. Н. Литвин. Выбор текстов-интервью для формирования англоязычной аудитивной компетенции у будущих учителей. В статье раскрываются особенности выбора текстов-интервью для формирования англоязычной аудитивной компетенции у будущих учителей; уточняются и предлагаются две группы критериев, качественные и количественные, для выбора аутентичных текстов-интервью.

Ключевые слова: аутентичность, качественные критерии, количественные критерии, текст-интервью.

I. Litvin. Selecting Interviews for Future Teachers' English Auditory Competence Formation. The author reveals peculiarities of selecting interviews for future teachers' English auditory competence formation. Two groups of criteria, qualitative and quantitative ones, have been specified and offered for selecting authentic interviews.

Key words: authenticity, interview, qualitative and quantitative criteria.

Інформація, що сприймається під час аудіювання, передається у формі аудіотексту, тому навчання аудіювання можна проводити лише на основі системи текстів. Таким чином, ефективність формування компетенції в аудіюванні значною мірою залежить від розв'язання проблеми відбору навчального відео - та аудіоматеріалу.

Цієї проблеми торкалися чимало науковців (Халєєва І. І., Гез Н. І., Носонович О. В., Мильруд Р. П., Мусницька Н. В., Єлухіна О. В. та ін.). Зокрема, було проведено низку досліджень стосовно вирішення проблеми відбору текстів різних стилів і типів для навчання студентів мовних ВНЗ аудіювання. Були виокремлені вимоги до текстів різних стилів для навчання аудіювання студентів молодших курсів мовного вузу (Абрамовська Н. Ю.); до текстів суспільно-політичного характеру (Алексєєва І. М.); виокремлені типи і види радіожанрів для навчання розуміння радіомовлення (Леус Л. А.); вимоги до відбору англомовних теленовін (Вікович Р. І.); до полемічних текстів

(Бржозовська К. М.) і до драматичних творів (Сіваченко О. О.); публіцистичних текстів (Кирилліна

Н. Ю.) та професійно спрямованих повідомлень (Бочкарьова О. Ю.). Однак аналіз наявної методичної літератури дав змогу дійти зробити висновку, що цю проблему слід вважати невивченою стосовно формування у майбутніх учителів англomовної компетенції в аудіюванні на матеріалі текстів-інтерв'ю. Відтак існує необхідність уточнення критеріїв відбору цього мовленнєвого матеріалу, що й обумовлює актуальність проблеми. Таким чином, мета цієї статті - визначити критерії відбору текстів-інтерв'ю для формування англomовної компетенції в аудіюванні у майбутніх вчителів, яке є об'єктом нашого дослідження. Основним матеріалом для виокремлення вимог до відбору вказаних текстів були нормативні документи з мовної освіти (типова Програма з англійської мови для університетів/інститутів і Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти), наукові праці з проблеми навчання аудіювання та власне аудіо - і відеотексти англomовних інтерв'ю.

Як зазначають зарубіжні методисти (Hutchinson T., Waters A., Tomlinson B.), є три основних способи забезпечення студентів навчальним матеріалом:

- 1) відбір з уже існуючих автентичних матеріалів;
- 2) складання нових матеріалів;
- 3) адаптація - модифікація вже існуючих матеріалів відповідно до мети навчання [16, 18].

На нашу думку, другий спосіб не може бути використаний для навчання майбутніх учителів на II курсі мовного ВНЗ, оскільки ми не можемо говорити про створення аудіо-/ відеофонограм на місцях, бо вони позбавлені автентичних фонових ефектів, які забезпечують відповідність аудіо-/ відеофонограми умовам реальної комунікації.

Немає також потреби у модифікації текстів, оскільки на II курсі студент має розуміти нормативне усне мовлення у природному темпі навіть за наявності природних шумів, що передбачено рівнем B2.2 (Загальноєвропейські рекомендації). Слід зазначити, що використання саме автентичних звукозаписів відображає сутність навчання аудіювання - формування навичок і розвиток умінь отримувати певну інформацію на слух.

Отже, єдиним прийнятним способом забезпечення студентів II курсу мовного ВНЗ аудіоматеріалами є відбір автентичних творів, що мають використовуватися як навчальні. Під навчальною аудіо - / відеофонограмою ми розуміємо автентичний текст-інтерв'ю в аудіо-/ відеозаписі, на базі якого здійснюватиметься формування англomовної компетенції в аудіюванні.

Основними складовими поняттями автентичності, за І.І. Халєєвою, є автентичність презентації, яка означає, що текст продукується саме носіями мови, а також автентичність картини світу (мовної та когнітивної), що репрезентується у них: дійсність країни, мова якої вивчається, відображається насамперед засобами цієї мови [15, с. 192]. Як бачимо, поняття автентичності стосується всіх характеристик аудіотексту: змісту, мовного і звукового оформлення, логіко-композиційної структури, темпу мовлення і тривалості звучання.

Умовно всі автентичні аудіотексти, що використовуються у навчанні, можна поділити на власне автентичні та методично автентичні (термін О. В. Носонович). Під власне автентичними аудіотекстами, слідом за О. В. Носонович [10, с. 14], розуміємо тексти, що продукуються носіями мови для носіїв мови, тобто оригінальні тексти, створені у реальних умовах спілкування. До методично автентичних, як уточнює О. А. Мацнєва [9, с. 78], належать: 1) тексти, створені і записані носіями мови спеціально для навчальних цілей; 2) автентичні тексти, що зазнали методичної обробки, яка не порушила їхньої автентичності. Різновидами такої методичної обробки є адаптація шляхом скорочення або компіляції та очищення звукового оформлення тексту від побічних технічних шумів шляхом спеціальної обробки звуку.

Зважаючи на ступінь навчання - II курс, аудіо-/ відеотексти, що відбираються, мають бути переважно власне автентичними. Джерелом відбору навчального матеріалу стали інтернет-сайти програм BBC, CNN, ABC, Charlie Rose, VNET, NBC та ін. Водночас для навчання аудіювання ми допускаємо також використання методично автентичних аудіотекстів, створених і записаних носіями мови спеціально для навчальних цілей, які є в автентичних навчальних посібниках та аудіо - і відеокурсах.

Відбір текстів-інтерв'ю для формування у майбутніх учителів англійської мовної компетенції в аудіюванні має відбуватися відповідно до критеріїв, які висуваються до відбору навчального матеріалу, зокрема аудіо-/ відеоінтерв'ю.

Під поняттям «критерії відбору» слідом за Н. Ф. Бориско [2, с. 116] ми розуміємо основні ознаки, за допомогою яких якісно і кількісно оцінюється текстовий матеріал з метою використання чи невикористання його як навчального матеріалу відповідно до цілей навчання.

Критерії відбору текстів, розроблені в методиці, стосуються як їхньої мовної форми, так і змісту (Верещагін Є. М., Костомаров В. Г., Дзекиревська Л. М., Тарасова О. Ф., Фоломкіна С. К.), а також їхнього обсягу (Китаєва С. О.). Так, Н. Р. Петранговська умовно поділяє критерії відбору аудіотекстів на

дві групи. Перша група критеріїв відбору аудіотекстів пов'язується зі змістом аудитивного матеріалу і передбачає інформативність, новизну інформації, наявність опор, доступність у змістовному плані, тематичність, обмеження смислового насичення. Друга група критеріїв пов'язана із походженням і мовним оформленням аудитивних повідомлень. До цієї групи належать критерії автентичності, співвіднесеності мовного оформлення з усною формою професійного спілкування і науковим стилем, доступності у мовному плані та доступності аудіотексту за обсягом [11, с. 74-75].

О. В. Бирюк [1, с. 153] виділяє відповідно три групи критеріїв відбору іншомовних текстів як навчального матеріалу: мовні критерії, критерії змісту і кількісні критерії. Ми в основному дотримуємося її точки зору, але пропонуємо об'єднати мовні критерії та критерії змісту у групу якісних критеріїв.

Уточнюючи критерії відбору англomовних аудіо - і відеотекстів-інтерв'ю, ми враховували:

- наявні у методичній літературі вимоги до змісту і форми навчальних текстів взагалі, й аудіотекстів зокрема;

- вимоги чинної Програми з англійської мови для університетів та інститутів [15] стосовно мети навчання аудіювання - формування у майбутніх учителів англomовної компетенції в аудіюванні, та рівня сформованості у студентів рецептивних навичок і вмінь аудіювання;

- умови організації навчання: аудиторні та позааудиторні заняття.

Таким чином, нами були сформульовані такі критерії відбору автентичних аудіо- /відеотекстів-інтерв'ю - навчального матеріалу для формування англomовної компетенції в аудіюванні:

Якісні критерії:

А. Мовні критерії:

- 1) доступність;
- 2) репрезентативність.

Б. Критерії змісту:

- 1) тематичність;
- 2) інформативність і новизна інформації;
- 3) стабільність актуальності інформації.

Кількісні критерії:

- 1) темп мовлення;
- 2) тривалість звучання аудіо-/відеотексту.

Докладніше охарактеризуємо кожний з виокремлених критеріїв.

Доступність в плані мовного оформлення стосується фонетичного, лексичного і граматичного рівнів навчальних текстів. Типовою Програмою

(2001) зазначається, що студенти II року навчання мають слухати тексти, які є зразками нормативної вимови [12, с. 66]. Але тільки 3% британського суспільства володіють літературною нормою вимови (RP - received pronunciation). Крім того, у сучасній англійській мові, її британському стандарті спостерігаються фонологічні та фонетичні зміни під впливом національних стандартів англійської мови, особливо американського стандарту і територіальних діалектів [4, с. 141]. Таким чином, ми підтримуємо точку зору 1.1. Халєєвої про необхідність навчати студентів розуміти мовлення, яке є фонетично різноманітним і відрізняється від стандартного звучання, вже на початковому ступені навчання [14, с. 36-54]. В умовах ведення діалогу культур є необхідність навчитися розуміти різні діалекти іноземної мови, а не лише літературний варіант [13, с. 127]. Крім того, до кінця II року майбутні учителі також мають навчитися розуміти мовлення представників регіональних типів англійської мови [12, с. 68]. Тому ми вважаємо допустимим відбирати тексти, в яких наявні зразки мовлення представників різних регіональних типів англійської мови, проте їх наявність не має перешкоджати досягненню нашої основної мети - розуміння студентами текстів-інтерв'ю.

Відбираючи навчальний матеріал, ми дотримуємося принципу інтегрованого навчання, тобто враховуємо зміст навчання лексичного матеріалу і практичної граматики на II курсі. Експериментальні дані [5, с. 229] визначають, що кількість ЛО, за умови, що вони не є ключовими словами повідомлення, та ГС, про значення яких можна здогадатися за контекстом, не повинна перевищувати 3% усіх слів в аудіотексті.

Виокремлений критерій репрезентативності (термін О. А. Мацневої) стосується також мовного оформлення аудіо-/відеотексту. Він зумовлений специфікою проблеми, яку ми вирішуємо у нашому дослідженні. Оскільки предмет нашого дослідження - методика формування англомовної компетенції в аудіюванні у майбутніх учителів на II курсі на матеріалі саме ВФГ - інтерв'ю, тексти-інтерв'ю мають бути зразками жанру інтерв'ю. Відповідно до зазначеного критерію ми відбираємо такі аудіо - / відеотексти, що по-перше, містять елементи структури інтерв'ю; по-друге, ілюструють виокремлені нами види цього типу тексту і, по-третє, враховують основні мовні та позамовні особливості інтерв'ю. Критерій репрезентативності передбачає відбір навчального матеріалу з урахуванням залучення різних за статтю та віком дикторів.

Критерій відбору мовленнєвого матеріалу, який належить до якісних, - критерій тематичності, стосується такої характеристики тексту, як зміст, і означає, що навчальні тексти мають співвідноситися з темами і проблемами

спілкування, визначеними чинною програмою для II року навчання. Нагадаємо, що на зазначеному ступені передбачається опрацювання тем і проблем, які згруповано навколо трьох тематичних блоків: «Людське життя», «Англомовний світ і Україна» та «Гуманітарні науки», а саме: «Вибір професії», «Питання здоров'я», «Дозвілля та спорт», «Транспорт», «Британія та британці», «Україна та українці», «Театр» [12, с. 66].

Як відомо, у переважній більшості випадків реципієнт сприймає повідомлення заради інформації, що представлена в ньому. Відтак активність психічної діяльності студента під час сприйняття аудіотексту залежить передусім від його ставлення до змісту, що підтверджують дані наукових спостережень: студенти краще сприймають складні, але змістовні тексти, аніж легкі та примітивні [5, с. 231]. Зважаючи на це, одним з основних критеріїв відбору навчального матеріалу для навчання майбутніх учителів аудіювання текстів-інтерв'ю, який стосується змісту текстів, ми визначаємо критерій новизни й інформативної цінності, за яким, тексти, що відбираються, мають містити нову для студентів інформацію і відзначатися пізнавальною цінністю.

Загальноновизнаним є той факт, що адекватне сприйняття будь-якого повідомлення забезпечується раціональним поєднанням інформативності та надлишковості: поряд із новою інформацією тексти повинні містити інформацію, що вже відома реципієнту [5, с. 231], тобто студенти мають бути обізнаними з темами і проблемами, які вирішуються у межах текстів, передбачених для сприйняття і розуміння на слух.

Критерій стабільної актуальності інформації (термін Кириліної Н. Ю. [6]), яка міститься у тексті-інтерв'ю. Урахування цього критерію означає, що інформація, яка міститься у текстах - інтерв'ю, не повинна належати до чітко маркованого часового періоду, тобто містити будь-які яскраво виражені часові ознаки, підтримуючи позачасову актуальність. Тексти, які обираються з урахуванням цього критерію, маючи часову універсальність, можуть бути використані як стабільний навчальний матеріал для навчання аудіювання під час досить тривалого періоду навчального процесу [6, с. 104].

При відборі навчального матеріалу ми також враховуємо темп мовлення (кількісний критерій). Під темпом мовлення ми розуміємо швидкість вимовляння мовленнєвих елементів (звуків, складів, слів) [15, с. 336]. У нашому дослідженні ми вимірюємо темп мовлення кількістю складів на хвилину і, спираючись на дослідження О. О. Корзун [7, с. 73-74], вважаємо середнім темпом усного англійського мовлення 218 ± 2 складів / хв. Але слід також зауважити, що Л. Ю. Куліш (1984) експериментально довела, що середнім темпом англійського мовлення, сприятливого для сприйняття і розуміння, є 250 складів/хв. [8, с. 34]. Крім того, наш власний досвід навчання

майбутніх учителів англійської мови, студентів II курсу, свідчить, що навіть темп англійського мовлення приблизно 260-270 складів/хв. є доступним для сприйняття і розуміння аудіотексту. Але мовлення співрозмовників під час інтерв'ю характеризується зазвичай більш швидким темпом, за нашими даними - близько 280 складів/хв. і більше, що є вищим за середній темп мовлення. Таким чином, зважаючи на те, що майбутні вчителі мають навчитися розуміти живе мовлення у природному темпі (а природний темп інтерв'ю є вищим за середній), при відборі текстів-інтерв'ю за цим критерієм ми не можемо повністю дотриматися вимог Програми. Але ми враховуємо цей факт при створенні системи вправ для навчання аудіювання текстів-інтерв'ю.

Тривалість звучання аудіотексту ми відносимо до кількісних критеріїв відбору. Специфіка аудіо-/відеоінтерв'ю полягає у тому, що його тривалість може варіювати від 1-2 хвилин (експрес-інтерв'ю під час новин) до години і більше, якщо це окрема програма, присвячена бесіді з відомою людиною. Через обмаль часу на практичному занятті з ІМ ми не можемо використовувати аудіо-/відеоінтерв'ю значної тривалості. Тому ми вважаємо доцільною градацію тривалості звучання аудіотекстів, яка була запропонована Р. Р. Джорданом [17]. Згідно з даними вказаного дослідження на початку навчання тривалість звучання має становити 1-2 хвилини, далі збільшуватися до 10 хвилин і на завершальному етапі складати 30 хвилин [17, с.190].

Наведемо приклад скрипту відеофонограми з відібраних нами для навчання майбутніх учителів аудіювання текстів-інтерв'ю з використанням ВФГ і проаналізуємо їх відповідність зазначеним вище критеріям.

Приклад 1. Відеофонограма програми «Five Minutes: Tom Jones against the clock» from a series for the BBC News website “Five Minutes With...”.

Transcript:

Matt: Sir Tom Jones, a real privilege, genuinely a real privilege to meet you.

Sir Tom Jones: Thank you. Thank you.

M: It's gonna be 5 minutes with a living legend and the time starts now. For the start I'll just ask you a little bit about your childhood, growing up in Wales. What was it like?

T J: It was great because I came from a town, as supposed to a city. The town was called Pontypridd.

M: In Cardiff?

T J: Yeah, 12 miles from Cardiff. It's in between Merthyr Tydfil and Cardiff. So it was great because there was a lot of hills around there and, you know, so it's great for kids to grow up in. I didn't realize it at that time, you know, I thought everybody grew up like that. But... and I came from a large family, a lot of cousins.

M: Your father was a coal miner?

T J: My father was a coal-miner. So was his brothers. You know, so it was a coal-mining town, really.

M: Did you think you would become a coal-miner yourself at first?

T J: Oh, no. I had a tb when I was a kid.

M: For two years?

T J: Yeah, two years from the time I was 12 until I was 14. So the coal-mining was out of the question. So it must have been a blessing in the skies.

M: What did you do when you had tb? What did you spend your time doing?

T J: Well... I couldn't... I couldn't... I was bed-ridden for the first year anyway. Then the second year I could get up for the couple hours a day and. but I couldn't sing. You know, they told me not to do anything physical at all.

M: This is when you were how old?

T J: From 12 to 15.

M: From 12 to 15... Yes, you said, yeah...

T J: So, I started to draw a lot. I was sketching and painting. and, you know, stuff like that which took the place of singing. But then once I got up and started singing again. Then the painting and the sketching was out of the window...

M: Were you dreaming about the stage, of being a massive star?

T J: Yeh. Well, ever since I was a child and I used to sing at parties, weddings, and birthday parties because I have a lot of cousins and some of them were getting married, you know. So when I would sing people would say, "You gonna to be a star when you grow up." And I thought, I thought, "Ok. Great!" So that what I thought was gonna happen... But then of course when you get older you realize it's not as easy as you thought it was. But I always had it in my mind to be a... I wanted to be a successful singer. You know, I wanted to do it as a profession. So I didn't have to go and do a job at work that I didn't like. You know because singing was very natural to me.

M: Now, of course, you've sold, I think I'm right in saying, over a hundred million albums.

T J: That's what they say.

M: Tell me about the latest album.

T J: The latest one is...

M: More personal to you, isn't it?

T J: Yeah, more personal than albums I've done, in the past, because I co-wrote most of the songs. So, I was with the song-writers from day one explaining to them what I was looking for, what I was trying to achieve. And then...

M: One of the songs I think is the tribute to your wife, whom you've been married over 50 years.

T J: Yeah. Yeah. So that was when I was talking to a song writer, Lisa Greene, you know, she said, “You’ve been married for many years, you know, you could be. maybe we could do something about that.” And I said, “Sure.” I said, “You know, the road always leads back to Linda”, so she said, “That’s good. The road. so then, the Road...”

M: And she likes it of course.

T J: My wife loves it. First of all she didn’t realize it was about her. She just thought it was a beautiful song and then I told it was about her and she said, “Great! It sounds great!”

M: Now, the clock is ticking. You live in America. When you land back in the UK do you still feel like you’re coming home?

T J: Oh yeah, sure. I’m British. I still have a British passport. I didn’t become an American citizen. I have a Green Card but I’m still British, you know, I mean...

M: Do you see yourself, sir Tom, more as a Welshman or a Brit?

T J: Well, Welsh is a part of the British Isles, and I’m British and...mm... because my forefathers on my father’s side were all English. You know, that Woodward is my last name and the Jones’s came from my mother’s side. You know so. But I was born, my father was born in Wales, he used to be the first one in his family to be born in Wales, they were all from England and...mm... my mother, you know, comes from Welsh. The Jones is what my mother’s name was before she met up my father. So, you know, I’m, first of all, I’m a Welshman, I was born there and brought up there and. But I’m British, I have a British passport it’s not a Welsh passport.

M: What sort of secret skills you have? Are you brilliant in the kitchen or.? What...

T J: No.

M: What makes you take... How do you wind down?

T J: Ah, very easily. I like restaurants. I like fine wine which I’ve learnt to appreciate over the years.

M: Are you a collector?

T J: Yeah. So, ... mm... that something I’ve learnt because of growing up in Wales. Beer. Beer was the drink then. But when I got into show business I learnt quite a bit about wine. So I like good wine, good food. So travelling is great for me because you go all over the world, you go to all these different restaurants.

M: Do you enjoy the fame?

T J: Yes. Because it allows me to do what I want. Which, first of all, is singing. And then secondly is to travel.

M: You’re looking amazing with your grey silver hair. You gonna keep it that way?

T J: Oh yeah, definitely! Yeah!

M: What are you proud of? Just a few seconds to go.

T J: My voice is.

M: You are known, of course, as the Voice.

T J: Here you go...

M: Sir Tom Jones, it's been a real pleasure. Time is up.

T J: Thank you.

M: Really nice to meet you.

T J: Thank you.

(Taken from <http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/7919158.stm>) Цей текст є власне автентичним текстом жанру інтерв'ю. Тривалість звучання - 5.30 хв., темп мовлення співрозмовників - 268 складів/хв. Оскільки розмова ведеться з відомим британським співаком у стилях поп та соул Томом Джонсом і торкається проблеми, як він став співаком, то згідно з критерієм тематичності, ми відносимо це інтерв'ю до теми «Вибір професії». Завдяки новій і цікавій для студентів інформації про співака, воно відповідає критерію інформативності та новизни інформації. Крім того, ця інформація є актуальною протягом тривалого часу, тому цей текст відповідає критерію стабільності актуальності інформації. Лексичний, граматичний і фонетичний матеріал цієї ВФГ відповідає рівню знань студентів II курсу, тобто є доступним для розуміння. Критерій репрезентативності реалізується в аудіотексті у такий спосіб: він є зразком жанру інтерв'ю, тобто, по-перше, містить елементи структури інтерв'ю (початок бесіди, основна частина, кінцівка); по-друге ілюструє виокремлені нами види цього типу тексту (це портретне студійне інтерв'ю у формі діалогу) і, по-третє, містить основні мовні та позамовні особливості інтерв'ю (використання загальноприйнятих форм привітання (a real privilege to meet you) і вдячності (thank you); уточнення інформації (For 2 years?); використання образних висловів (out of the window), колоквіалізмів (gonna); еліптичність (From 12 to 15.); наявність слів-заповнювачів пауз (well, mm, err); стягнені форми (You've been married); питання з прямим порядком слів (Your father was a coal miner?); порушення загальноприйнятих граматичних норм (So was his brothers); незакінчені фрази (Then the second year I could get up for the couple hours a day and... but I couldn't sing), повтори (Well... I couldn't... I couldn't.) та ін.

Як бачимо, наведений приклад скрипту ВФГ, передбаченого для формування англомовної компетенції в аудіюванні у майбутніх учителів, було відібрано з урахуванням усіх виокремлених нами критеріїв.

Перспективою подальшого дослідження є виокремлення критеріїв відбору текстів - інтерв'ю для навчання англомовного аудіювання студентів немовних ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бирюк О. В. Критерії відбору автентичних англомовних публіцистичних текстів для формування у майбутніх учителів соціокультурної компетенції у процесі читання / О. В. Бирюк // Вісник КНЛУ. Серія "Педагогіка та психологія". - К. : Вид. центр КНЛУ, 2005. - Вип. 8. - С. 150—157.

2. Бориско Н. Ф. Теоретические основы создания учебно-методических комплексов для языковой межкультурной подготовки учителей иностранных языков (на материале интенсивного обучения немецкому языку): дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Бориско Наталья Федоровна. - К., 2000. - 508 с.

3. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика: [Учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. учеб. заведений] / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. - М. : Издательский центр «Академия», 2004. - 336 с.

4. Дворжецька М. Н. Тенденції розвитку вимовної норми сучасної англійської мови / М. Н. Дворжецька // Мова, культура й освіта в сучасному світі: Збірник наукових праць до 90-річчя доктора філологічних наук, професора Романовського О. К. / Відп. ред. Стишов О. А. - К. : Вид. центр КНЛУ, 2008. - С. 141-145.

5. Елухина Н. В. Основные трудности аудирования и пути их преодоления / Н. В. Елухина // Общая методика обучения иностранным языкам: [Хрестоматія] / [Сост. А. А. Леонтьев]. - М. : Рус. яз., 1991. - С. 226-238.

6. Кириллина Н. Ю. Обучение аудированию публицистических текстов на основе аудиовизуальных источников информации (языковой вуз, французский язык) : дис. . кандидата пед. наук : 13.00.02 / Кириллина Наталья Юрьевна. - М., 2006. - 163 с.

7. Корзун О. О. Методика совершенствования темпа речи будущих переводчиков: английский язык: дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Корзун Оксана Олеговна; [Место защиты: Моск. гос. лингвист. ун-т]. - Иркутск, 2008.- 227 с.

8. Кулиш Л. Ю. Психолингвистические аспекты восприятия устной речи (зависимость восприятия от речевых характеристик говорящего): автореф. дис. докт. филол. наук: 10.02.04 / Л. Ю. Кулиш. - К., 1984. - 48 с.

9. Мацнева О. А. Навчання майбутніх учителів розуміння англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови): дис. ...

кандидата пед. наук: 13.00.02 / Мацнєва Оксана Анатоліївна. - К., 2009. - 261 с.

10. Носонович Е. В. Методическая аутентичность в обучении иностранным языкам / Е. В. Носонович // Иностранные языки в школе. - 2000. - №1 - С. 11-16.

11. Петранговська Н. Р. Навчання студентів фізико-математичних факультетів професійно спрямованого монологу-міркування на основі англійських фахових автентичних аудіо текстів: дис... кандидата пед. наук: 13.00.02 / Петранговська Наталія Романівна. - К., 2004. - 290 с.

12. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання): [проект / колектив авт.: С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей (керівники), Ю. В. Головач та ін.]. - Вінниця : "Нова Книга", 2001. - 245 с.

13. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: Базовый курс лекций: [пособие для студентов пед. вузов и учителей] / Соловова Е. Н. - М. : Просвещение, 2002. - 239 с.

14. Халеева И. И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи / Ирина Ивановна Халеева. - М.: Высшая школа, 1989. - 240 с.

15. Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь; более 2000 единиц / Щукин

А. Н. - М.: Астрель: АСТ: Хранитель, 2007. - 746 [6] с., [150] фот.

16. Hutchinson T. English for Specific Purposes: A Learning-centred Approach / T. Hutchinson, A. Waters. - Glasgow: CUP, 1987. - 183 p.

17. Jordan R R. English for Academic Purposes. A Guide and Resource Book for Teachers / R. R. Jordan.

- Cambridge : Cambridge University Press, 1997. - 302 p.

18. Tomlinson B. Materials Development in Language Teaching / B. Tomlinson. - Cambridge: CUP, 1998. - 368 p.